

Restriktivní opatření v pobytových zařízeních sociálních služeb – Odborná konference dne 26. 6. 2008 v Táboře

V letošním roce již třetí odborná konference pořádaná Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR se vyznačovala několika superlativy. Jednoznačně největší konference, která hostila celkem 600 osob, nejenže přilákala zástupce odborné veřejnosti, ale zejména koncentrace odborníků a lidí, „kteří k této problematice mají co říct“, byla velmi vysoká.

Konferenci zahájil náměstek ministra práce a sociálních věcí MUDr. Marián Hošek, který zdůraznil slabou hranici mezi ochranou uživatelů a možností porušení jejich práv, hranici, o které je nutné diskutovat a hledat individuální potřeby uživatelů.

Hned v úvodu konference zazněly příspěvky pěti ředitelů domovů pro seniory, domovů pro osoby se zdravotním postižením a domovů se zvláštním režimem, během kterých byly prezentovány konkrétní případy klientů, zaměstnanců, příklady z praxe a problémy, které řeší poskytovatelé sociálních služeb s § 89 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zazněly také zásadní otázky: Co je a není restriktivní opatření? Lze bránit pohybu u osob, které nejsou pohybu schopny? Jak řešit akutní situace a skloubit dodržení ustanovení příslušného paragrafu a bezpečí uživatelů a zaměstnanců? Jak řešit restriktivní opatření v oblasti, která spadá výhradně do kompetence lékařů, nikoliv pracovníků v sociálních službách, v oblasti léků? Do jaké míry nechávat volný pohyb uživatelů a jak se chovat v případě střetu zájmů opatrovníků a uživatelů?

Během celé konference pak zaznívala potřeba definování dvou funkcí omezujících opatření. Funkce restriktivní ve smyslu § 89 a funkce bezpečnostní, jejímž cílem je zajištění bezpečnosti klienta, zejména v noci, resp. během spánku klienta a na základě jeho osobní žádosti.

Hostem konference byla také ministryně vlády ČR pro lidská práva MUDr. Džamila Stehlíková, která se tématu restriktivních opatření věnuje již delší dobu a spolupracuje s Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR.

V úvodu svého vystoupení paní ministryně zdůraznila náročnost práce v sociálních službách, ale i obrovský kvalitativní posun, který sociální služby prodělaly zejména v rámci jejich transformace v posledních letech. Zmínila rozpolcenost při respektování obou již zmíněných pólů a hranic mezi nimi a zmínila skutečnosti, že restriktivní opatření, zejména pak v psychiatrii a zdravotnictví, jsou tématem a problémem již několik staletí.

Problematika restriktivních opatření byla dotknuta ze všech možných úhlů pohledu. Z již zmíněného pohledu poskytovatelů sociálních služeb jak v případě seniorů, tak osob se zdravotním postižením a také z pohledu zadavatele sociálních služeb, kterého představovali zástupci z Ministerstva práce a sociálních věcí.

Hranici restrikcí a jejich tradiční rozměr posunul svými třemi konkrétními příklady Ing. Karel Štěrba.

PhDr. Pavel Čáslava ve svém příspěvku: Restriktivní opatření – pohled zpět rozebral velice zajímavý tzv. Stanfordský experiment, který mimo jiné ukazuje, že obyčejní lidé mohou být snadno svedeni k antisociálnímu chování v prostředí anonymity. Své vystoupení zakončil pravdivými hypotézami:

Přestaňme věřit, že selháním zabráni pouze legislativní opatření a jejich bezchybná aplikace.

Budme více vnímaví k procesům v týmech, které jsou tzv. pod pokličkou. (Skupinové normy, profesní solidarity, postoje neformálních vlivných autorit, „značkování“, morální uvolněnost). Zvyšujme svůj práh citlivosti tím, že využijeme externí odborníky, průvodce, supervizory!

„Jediné, co je zapotřebí k tomu, aby zvítězilo zlo, je, aby dobří lidé nic nedělali.“

Mgr. Martin Haicl hovořil o restriktivních opatřeních nejen z pohledu supervizora a z pohledu ředitele poměrně velkého Ústavu sociálních služeb, ale také z pohledu konzultanta mnoha pobytových zařízení sociálních služeb.

Prim. MUDr. Iva Holmerová rozebrala specifika osob trpících demencí, seznámila přítomné s výsledky realizovaného průzkumu a pohledy na jednotlivá stadia demence. MUDr. Tamara Tošnerová pojednala ve svém příspěvku o roli psychiatra v souvislosti s §89, přiblížila výsledky výzkumu mapování psychiatrické medikace a dotkla se problému psychofarmak jako restriktivního opatření.

JUDr. Eduard Kaplan uchopil téma restriktivních opatření z právního hlediska, především pak Základní listiny práv a svobod a zákona O sociálních službách. Zdůraznil dvě primární oblasti péče v pobytových zařízeních – sociální a zdravotní - kdy na výkon zdravotní péče nelze vztáhnout §89 předmětného zákona.

Zástupci z kanceláře veřejného ochránce Mgr. Petra Matyášová a Mgr. Marie Lukasová prezentovaly poznatky zástupce ombudsmana při návštěvě zařízení pro seniory a zdravotně postižené v letech 2006 a 2007.

PhDr. Marie Hermanová pojednala o restriktivních opatřeních na konkrétním příkladu rakouského zařízení a přiblížila vnímání těchto problémů u našich jižních sousedů.

JUDr. Jana Kořínková z občanského sdružení QUIP naděje pro změnu přiblížila problematiku restrikcí z pohledu uživatele, jeho práv a respektování jeho vůle. Pohled na opatření omezující pohyb z pozice uživatele, jeho potřeb a obav přiblížil také Milan Lipner, socioterapeut a lektor, jehož příspěvek znamenal závěr celé konference.

Je mnoho dalších témat, ať již v oblasti lidských práv, individuálního plánování sociálních služeb či respektování potřeb klienta, o kterých, stejně tak jako v případě opatření omezujících pohyb, je nutno diskutovat. Diskutovat veřejně, otevřeně, odborně a v dostatečné míře.

Za Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR vám mohu slíbit, že budeme iniciátory těchto diskuzí, konferencí a vzdělávacích projektů.

Jiří Horecký, B.A. et B.A. (Hons)
prezident APSS ČR